

KÖNYVISMERTETÉS

Gosztonyi Gergely: Cenzúra Arisztoteléstől a Facebookig: a közösségi média tartalomszabályozási gyakorlatának komplexitása

GYETVÁN DORINA*

A médiajog területén jártas szakemberek számára Gosztonyi Gergely valószínűleg nem szorul bemutatásra, hiszen rendszeresen publikál és tart előadásokat hazai és külföldi tudományos konferenciákon. Legújabb munkája, a *Cenzúra Arisztoteléstől a Facebookig*, 2022 nyarán jelent meg a Gondolat Kiadó gondozásában. A felületes olvasó a címből első látásra azt gondolhatná, hogy egyszerű történeti áttekintést fog kapni a cenzúrának az idők során változó megjelenési formáiról, azonban ha gondosabban áttekintjük a könyv tartalmát, hamar rájövünk, hogy ennél jóval többről van szó.

Gosztonyi Gergely végigkalauzolja az olvasót a cenzúra történetén, elemzi annak típusait és formáit, mindemellett megkísérli mai és jövőbeli helyzetének bemutatását nemcsak európai, hanem globális szemszögből is, olyan összefüggéseket feltárva, amelyek felett a média információáradatában elsiklana a figyelmünk. A tartalomszabályozás „privatizációjával” új típusú kérdésekkel találjuk szembe magunkat az internet vonatkozásában: egyre több irányból éri fenyegetés a szólásszabadságot, egyre többször szembesülnek az internethasználók azzal, hogy túl sok fogrog kockán a legjelentéktelenebbnek tűnő véleménynyilvánítás kapcsán is. A jogi kihívás többdimenzióssá vált: egy számos kultúra kereszttüzében működő tömegkommunikációs eszközrendszert kell valamilyen mélységig jogi keretek közé szorítani.

A monográfia aktualitása nemcsak azért megkérdőjelezhetetlen, mert mára a „cenzúra befolyásolja minden élet minőségét – esztétikailag, érzelmileg, társadalmilag és politikailag”,¹ hanem mert a 2020-ban kezdődő járványhelyzet által felfokozott digitalizálódást követően, valamint egy hónappal az Európai Unió digitális piacokról szóló jogszabályának (*Digital Markets Act*) és a digitális szolgáltatásokról szóló jogszabályának (*Digital Services Act*) elfogadását megelőzően jelent meg. Az internetes tartalmak megsokszorozódása, a technológiai megoldások fejlődése és átalakulása, a változó állami szabályozási igények alapján úgy gondolhatjuk, hogy a hagyományos értelemben vett cenzúra napjainkban már nem meghatározó része életünknek, azonban a

* PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

¹ Jonathon GREEN – Nicholas J. KAROLIDES: *Encyclopedia on Censorship*. New York, Facts on File, 2005. xxi.

cenzúra nem veszett el, csupán átalakult az idők során. A kötet részletes történeti áttekintést tartalmaz, azonban a fókusz egyértelműen az új technológiákra helyezi, és a cenzúra fogalmát ehhez mérten tágan értelmezi a szólásszabadság lehető legteljesebb védelme érdekében.

A mű 306 oldal terjedelmű, szerkezetileg 12 fő fejezetre és számtalan alfejezetre oszlik, azonban alaposan átgondolt tagolásának, a fejezetek közötti hézagmentes átvezetéseknek és a gyakori összefoglalóknak köszönhetően minden nehézség nélkül követhető. Nyelvezete mellőzi a sokszor nemkívánatos körmondatokat, helyettük tudományos igénnyel, ugyanakkor olvasmányos és közérthető módon szemlélteti a cenzúra sok szálon futó történetét. A cenzúra jelenségét nemzetközi kontextusban, szemléletes jogeseteken keresztül mutatja be, azonban a könyv nem korlátozódik a problémák felvázolására, hanem számos megoldási kísérletet, javaslatot mutat be, kiemelve azok veszélyeit és előnyeit is.

A monográfia legelején megismerkedhetünk a cenzúra hagyományos fogalmával és tipizálásával, majd a politikai, a gazdasági és az öncenzúra részletes ismertetését olvashatjuk. A bevezető fejezetként szolgáló összefoglaló relatív tömörsége dacára is kiválóan szemlélteti a választott téma komplexitását és relevanciáját, mivel madártávlatból betekintést kaphatunk azokba a fő gondolatokba, amelyekre a következő fejezeteket fűzi fel a szerző. Már itt szembesülünk azazal a kérdéssel, hogy miért és mennyire nehéz elkülöníteni egymástól a cenzúrát és a tartalom-szabályozást az esetek többségében.

A harmadik fejezet az ókortól kezdődően kalauzol végig a politikai cenzúra amerikai és európai történetének legmeghatározóbb állomásain Szókratész esetétől a Gutenberg-féle könyvnyomtatás innovációjával beköszönő új cenzúrázási lehetőségeken, a különböző tiltott könyvek listáján, a 17–18. században megjelenő cenzúra elleni harc kezdeti (teológiai érvelésen, a polgárosodáson, a haszonelvűségen és az igazságosságon alapuló) próbálkozásain keresztül egészen a 19–20. századbeli cenzúrahelyzet ideiglenes javulásáig. E fejezet kitekintésként a magyar cenzúrahelyzetet is összefoglalja.

A negyedik fejezet a tartalommoderálás újfajta megjelenését, a közösségi média elterjedését mutatja be a *community media* és a *social media* különbségének felvázolásával kezdve.² Ezt követően betekintést nyerhetünk abba, ahogyan a web 1.0 megjelenését követően, egy olyan felhasználótömeg kialakulásával, amely képes a közösséget közösségé tenni, elterjedt a web 2.0, és szintet lépett az internethasználók száma. Ezzel elérkezünk az internet mai állapotához, ahol a megváltozott médiakörnyezet és a belépési küszöb drasztikus csökkenése megváltoztatta mindazt, amit médiának nevezünk a digitalizáció kora előtt. Ezt a mai internetvilágot Jack Balkin a szólásszabadság új iskolájának nevezte,³ amelyben a központosított, vertikális és államközpontú szabályozási módszerek primátusát átvették – vagy legalábbis kiegészítették – a horizontális, együttműködés-alapú többszintes és informális megoldásokkal kiegészített eljárások.

Az ötödik fejezet által felvázolt amerikai szabályozási lehetőségek megismerését, a Facebook ellenőrző bizottságára és a Twitter Blue Sky kezdeményezésére vonatkozó rövid exkurzust követően a hatodik fejezet az előnyöket és a hátrányokat ismertetve boncolgatja a

² Vö. GOSZTONYI Gergely: *Alternatív (?) média – a közösségi média jogi szabályozásának vetületei*. Budapest, ELTE, 2004, 29.

³ Jack M. BALKIN: Old-School/New-School Speech Regulation. 127(8) *Harvard Law Review* (2014) 2306–2307.

2020. évi digitális rendeletsomag rejtelmét. A fejezet megírásának időpontjában még nem volt ismert a rendeletjavaslatok sorsa, azonban az már világossá vált, hogy a pontos részletek elfogadottságától függetlenül új irányt jelölnek ki az európai szabályozásban.

A hetedik fejezet az egész monográfia egyik legizgalmasabb témakörét mutatja be, a tartalommoderálásnak az amerikai és európai modell melletti harmadik útját: a tökéletesre csiszolt, internetszuverenitás-alapú, kínai Arany Pajzs architektúrát. A nyolcadik fejezetben a szerző az emberi és a technikai tartalommoderálás kettőségének negatívumait a két megoldás ötvöztetésével kívánja feloldani, amely képes igazodni a felhasználók által feltöltött, exponenciálisan megnövekedett tartalom volumenéhez, és az emberi adottságokat is optimalizálni tudja.

A kilencedik és a tizedik fejezet a joggyakorlatra, az európai szemszögből a két legmeghatározóbb bírói fórum, az Európai Unió Bírósága és az Emberi Jogok Európai Bírósága esetjogára helyezi a hangsúlyt – az előbbi fejezetben a felelősségi kérdésekre vonatkozó jogfejlesztő tevékenységre, az utóbbiban pedig a politikai cenzúra új eszközére, az internetkorlátozásra vonatkozóan ismerteti az elmúlt évek legjelentősebb döntéseit. Végigkalauzolja az olvasót a befogadhatóság körében az információhoz való hozzáférés korlátozásának esetét megjelenítő Akdeniz kontra Törökország döntéstől egészen a 2021 óta folyamatban lévő Akdeniz és Altiparmak kontra Törökország ügyben vizsgált, a hír- és videóportálokhoz, közösségimédia-felhasználói fiókokhoz való hozzáférést korlátozó török hatóság ügyéig.

Az utolsó előtti fejezet a jelenről, a 2020-as évekről ad nem túl fényes körképet, amelynek alapján az lehet az olvasó érzése, hogy egyelőre nem látjuk a fényt az alagút végén, vagyis nem vagyunk közelebb ahhoz, hogy megtaláljuk az arany közeputat a tartalomszabályozás és a cenzúra között.

A legutolsó fejezet a múlt és a jelen után a jövőre irányítja a figyelmet, és a jelen problémáiból, például a széttöredezett és alacsony átláthatóságból, a végrehajthatóság hiányából, a techmamutoknak átengedett tartalomszabályozási hatalom (részleges) állami visszaszerzéséből vagy legalább figyelemmel kíséréséből kiindulva vázolja fel a tudomány, a nem kormányzati szervek és a politika által kínált megoldási javaslatokat. Ezekből az álláspontokból láthatjuk, hogy sok szempontból nemhogy közelebb kerültünk volna a megoldáshoz, azaz a szólásszabadság hatékony védelméhez, hanem inkább eltávolodtunk attól a technológia fejlődésével, az érdekeltek számának megnövekedésével. A kötet zárógondolata kiválóan összefoglalható Franklin D. Roosevelttől származó szavaival: „a verseny egy pontig (és nem tovább) bizonyítottan hasznos dolog. De az együttműködés, amelyre törekedni kell, ott kezdődik, ahol a verseny véget ér.” Vagyis az államoknak, a különböző gazdasági és civil szereplőknek együttműködésre kellene törekedniük annak érdekében, hogy egyrészt az emberi jogok érvényesülése, másrészt az egyes szereplők politikai-gazdasági érdekei szempontjából valamelyest előnyös szabályozás alakulhasson ki, mivel komplex problémákra nem lehet felületes és kompromisszumok nélküli megoldást találni.

Gosztonyi napjaink egyik legbonyolultabb jogintézményét igyekezett átláthatóan bemutatni, kiemelve a különböző szakemberek, irányok, iskolák és szervezetek által lehetségesnek vélt, valamint a már megvalósult megoldások előnyeit és hátrányait oly módon, hogy kellő információt nyújtson az olvasónak a saját véleménye, meggyőződése kialakítása érdekében. A mű egészen érzékelhető, hogy a szerző kiemelkedő jelentőséget tulajdonít a véleménynyilvánítás szabadsága mint alapjog érvényesülésének. A munka figyelemre méltó részletességgel mutatja be a cenzúra minden jellemzőjét, és mind terjedelmében, mind tartalmában egyedi. Rendsze-

rezve tekinti át az általa választott területet, bevonva az amerikai, ázsiai, európai és hazai jogirodalmi szereplők állásfoglalását és a vonatkozó joggyakorlatot is. Könyve hiánypótló a magyar szakirodalomban: interdiszciplináris módon, a hagyományos állami (politikai) cenzúra világtól a legmodernebb, algoritmusalapú tartalomszabályozási kérdéseken át objektív – azonban a szólásszabadság fontosságát szem előtt tartó – látásmóddal vezeti az olvasót, ezáltal egyszerűen tarthat számot több tudományterület érdeklődésére is.

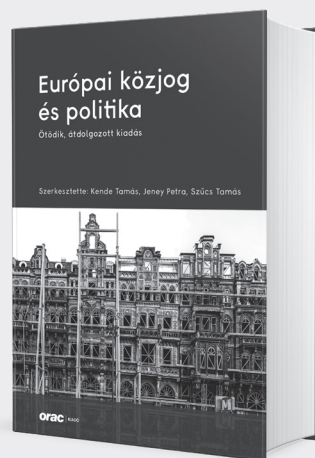
EURÓPAI KÖZJOG ÉS POLITIKA

Ötödik, átdolgozott kiadás

SZERZŐK: Bajtay Péter, Dunay Pál, Iván Gábor, Jeney Petra, Kajtár Gábor, Kende Tamás, Perger István, Sonnevend Pál, Szűcs Tamás, Talabér-Ritz Klára

SZERKESZTŐK: Kende Tamás, Jeney Petra, Szűcs Tamás

ÁRA: 14 000 ft

Az Európai Unió teljes közjogi és politikai felépítményét átfogó első magyar nyelvű, tudományos igényű szakkönyv legújabb kiadása régen várt eseménye a hazai könyvpiacnak. Az először 1995-ben megjelent, a felsőoktatásban, az államigazgatási továbbképzésben és az EU-val foglalkozók által széles körben használt kézikönyv 2022. őszi változata az uniós intézményi és jogi kérdések mellett a legfrissebb eseményeket, így többek között Oroszország Ukrajna ellen indított példátlan katonai agresszióját, a 2021–2027-es időszakra elfogadott többéves európai uniós pénzügyi keretet, a Covid-19-járvány drasztikus következményeinek ellensúlyozására létrehozott új Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszközt, valamint az Egyesült Királyság kilépését követő jogi/politikai vitákat és az Európa jövőjéről szóló konferencia ajánlásait is értékeli.

A téma elismert kutatói, egyetemi oktatók és uniós tisztviselők vizsgálják az európai integráció jogi, politikai és gazdasági fejlődésének folyamatát. Részletesen bemutatják és elemzik az Európai Unió intézményrendszerének felépítését és alapelveit, az uniós jogrendet, valamint az EU kormányközi és föderatív dimenzióit. A kötet kitér a figyelmet fordít a fő uniós intézmények szervezeti, működési és hatásköri szabályaira, és kitér a döntéshozatali eljárásokra és végrehajtási mechanizmusokra is.

orac.hu → EU-, nemzetközi jog